

OB 40. OBLETNICI IZIDA PRAPRESEKA IN OB PODELITVI PRIZNANJA PROMETEJ ZNANOSTI REVIJI PRESEK

Konec meseca marca bo minilo 40 let od tistega deževnega občnega zbora Društva matematikov, fizikov in astronomov Slovenije v Murski Soboti, ki se je z zlatimi črkami zapisal v zgodovino društva. Nanj je skupina mladih navdušencev prinesla prvo in edino številko praPreseka in z njo napovedala Presekovo rojstvo.

Zvezek je med udeleženci občnega zbora zbudil iskreno navdušenje. Kako tudi ne! Res je bil tedaj slovenskim srednješolcem že 20 let na voljo Matematičko-fizički list, ki je izhajal v Zagrebu. Toda pred nami je bil prvi tovrstni slovenski strokovni list za mlade, delno namenjen tudi učencem osnovnih šol. Njegovo ogrodje so sestavljali zapisi z matematičnih in fizikalnih tekmovalcev v letu 1971: naloge in rešitve, poročila ter sezname nagrajenih in pohvaljenih tekmovalcev. V drugi polovici pa je bilo vsega po malem: po en matematični, fizikalni in astronomski članek, pa rubrike Premisli in reši, Bolj za šalo kot zares in Bistrovidec.

Najzaslužnejša za izid praPreseka sta bila Franci Oblak in Tomaž Skulj. Knjižico v nakladi 3000 izvodov je brezplačno natisnila tovarna Rog – Savlje. Honorar urednikom in avtorjem je bilo njihovo osebno zadovoljstvo ob izidu. Vse izvode so brezplačno razdelili med učence osnovnih in srednjih šol ter člane društva.

Čeprav je bil praPresek kot enkratna izdaja zaključena celota, so njegovi avtorji v uvodniku zapisali: „... praPresek je lahko tudi osnutek mesečnega mladinskega lista, namenjenega vsem tistim, ki jim je matematika, fizika in astronomija pri srcu. S primerno izbrano vsebino bi na nevsiljiv in prijeten način poskušali vzbujati ljubezen do teh treh naravoslovnih ved.“

Poldrugo leto za praPresekom, ob stoti obletnici rojstva profesorja Josipa Plemlja, je izšla prva številka Preseka, lista za mlade matematike, fizike in astronome. Odtlej je Presek redno izhajal in v štiridesetih letih našel svoje ugledno mesto v slovenski strokovni literaturi za mlade.

Presek je pravzaprav svojevrsten fenomen v svetovni matematični, fizikalni in astronomski periodiki za mlade. Sliši se neverjetno, a je res. Ko je pred leti na fizikalno olimpiado v Avstraliji naša ekipa prinesla nekaj izvodov Preseka kot darila sotekmovalcem, so v tam zbranih mednarodnih strokovnih krogih poželi občudovanje in začudenje, da ima jezikovno tako majhna narodnostna skupina časopis, kakršnega veliko večji narodi ne premorejo.

Zato se s ponosom in brez lažne skromnosti lahko veselimo nedavnega priznanja. Slovenska znanstvena fundacija je namreč reviji Presek dne 15. decembra 2011 podelila prestižno priznanje **Prometej znanosti za odličnost v komuniciranju**. Priznanje pripada številnim bivšim in sedanjim sodelavcem: ustanoviteljem revije, avtorjem, urednikom, recenzentom in lektorjem, tehničnim sodelavcem in vsem ostalim, ki so kakorkoli prispevali in prispevajo k nastajanju in kvaliteti Preseka.

* * *

Ideja praPresekovcev, da bi bil Presek mesečnik, se je izkazala za prehud zalogaj. Na začetku so izšle štiri številke letno, od 13. letnika dalje pa vsako leto po šest številka na 64 straneh. Prva leta se je rednim številkam občasno pridružila dodatna tematska številka, praviloma delo enega samega avtorja z eno samo obširnejšo temo. Te brošurice pomenijo osnovo kasneje ustanovljene zbirke z imenom Presekova knjižnica, v kateri je do danes izšlo že 45 del.

* * *

Prvih deset let so glavne Presekove rubrike prinašale prispevke iz matematike, fizike in astronomije. V tem času se je razmahnilo računalništvo, Presek je začel objavljati najprej naloge z republiških tekmovanj iz računalništva in z enajstim letnikom uvedel redno rubriko tudi za to področje. Hkrati se je preimenoval v Presek, list za mlade matematike, fizike, astronomie in računalnikarje, kakor se imenuje še danes.

Stalnica v Preseku so bila in ostajajo poročila z matematičnih in fizikalnih tekmovanj za osnovnošolce in srednješolce, ki so se jim sčasoma pridružila tudi tekmovanja iz astronomije ter iz poslovne in razvedrilne matematike. Tekmovalne naloge in njihove rešitve izhajajo v zadnjih letih kot redna priloga k reviji.

Ostale rubrike so bile in so odvisne od prispelih prispevkov. Mednje sodijo Novice, Nove knjige, Premisli in reši, Bistrovidec, Zanimivosti, Razvedrilo in Pisma bralcev. Dobro so se prijele novejše rubrike: Presekova matura za srednješolce, Poizkuševalnica doma, Naravoslovna fotografija in Naloge iz astronomije. Že dolga leta lahko na sredini revije najdemo tematsko slikovno križanko s temami iz Presekovih vsebin, ki je med bralci zelo priljubljena. Zadnje čase ji delajo družbo sudoku, kakuro ali futošiki.

Večina avtomobilov, ki smo se z njimi pred 40 leti pripeljali v Mursko Soboto, so bili fički. Še bolj kot avtomobilski vozni park so v štirih desetletjih napredovale in se spreminjale tehnične razmere v tisku. Lahko bi rekli,

Slika 1. Z leve proti desni: Aleš Mohorič, Tomaž Skulj, Marija Vencelj, Edvard Kramar in Peter Petek.

da je Presek v tem obdobju prešel vse faze od pisalnega stroja in ciklostila do današnjega modernega računalniškega oblikovanja, čemur se je bilo treba sproti prilagajati. Pred sedmimi leti je spremenil tudi zunanjo podobo. Namesto knjižice formata A5 je danes pred nami skoraj dvakrat tolikšna revija modernega videza.

* * *

Doslej je izšlo že okrog 220 številčk Preseka. Kako ogromno dela se skriva za tem številom, vedo le tisti, ki so pri njem sodelovali. Vsi po vrsti neprofesionalno, v svojem prostem času in razpršeni po različnih lokacijah. Pred mobilno telefonijo in elektronsko pošto je zato medsebojno komuniciranje zahtevalo dodatno delo in čas.

Glavnina skrbi za vsebino je bila na ramenih odgovornih urednikov, ki so bili v večini primerov tudi poduredniki za svoje strokovno področje. To so bili Tomaž Skulj (praPresek in letnik 1), Tomaž Pisanski (letnik 2), Peter Petek (letnika 3 in 4), Zvonko Trontelj (letniki 5 do 7), Andrej Likar (letniki 8 do 10), Edvard Kramar (letniki 11 do 14), Boris Lavrič (letniki 15 do 18), Marija Vencelj (letniki 19 do 30), Maja Klavžar (letniki 31 do 37) in Aleš Mohorič (letnik 38 in sedanji odgovorni urednik).

Na spletni strani www.presek.si lahko najdete kolofone in kazala vsebin vseh dosedanjih Presekov ter tudi ponatise večine člankov do vključno 31. letnika. Iz njih lahko razberete, kako velikemu številu ljudi gre zasluga za kakovost Preseka in za to, da je ves čas nemoteno izhajal. Ob odgovornih urednikih so tu poduredniki za posamezna področja, ki poleg zbiranja in tudi pisanja člankov skrbijo za strokovno neoporečnost besedil in razumljiv strokovni jezik. Neprecenljiva je vloga avtorjev, posebno tistih najzvestejših, ki redno pišejo ali so pisali za Presek. Ne gre prezreti skrbnega lektoriranja in kvalitetnega tehničnega dela. Vsi, ki so sodelovali tako ali drugače, zaslužijo pohvalo in zahvalo.

* * *

Na začetku Presekovega izhajanja je naklada naglo rasla, dosegla celo število 25 000, in se po desetih letih ustalila pri 20 000 izvodih. Za tako lepo naklado so bili zaslužni poverjeniki na šolah, zasluga gre veliki vzpodbudi s strani šolskih oblasti, gotovo ji je botrovalo tudi tedanje pomanjkanje poljudnostrokovne literature za mlade.

Sčasoma so se razmere spremenile. Vzniknile so nove mladinske revije, zmanjšala se je družbena vzpodbuda in z njo žal tudi vnema poverjenikov na šolah. V naslednjih desetih letih se je naklada prepolovila, a je bila za dvomilijonski narod, glede na specifično vsebino Preseka in starostno omejeno ciljno populacijo, še vedno zadovoljiva.

Dandanes so okoliščine veliko slabše. Tako kot večini tiskanih medijev tudi Preseku število naročnikov vztrajno pada. Kako nizko je trenutno, lahko preverite v kolofonu njegove zadnje številke. Poleg nižjega življenjskega standarda večine slovenskih družin je gotovo vzrok za to tudi velika dostopnost do informacij na spletu. Uredniški odbor Preseka je sicer razmišljal o možnosti razširitve revije na splet, a iz tehtnih razlogov to misel opustil. Revija namreč ni tržno usmerjena, za izdajanje ima le minimalna sredstva, za aktivno trženje pa sploh ne.

Zato naj zaključim z mislijo, ki jo je poverjenikom za Presek ob začetku tega šolskega leta namenil aktualni odgovorni urednik:

Vaša naloga je še kako pomembna, pravzaprav ključna, saj ste vi tisti, ki pomagate pri promociji Preseka. Letos vas zato še posebej prosimo, da s Presekom seznanite čimveč svojih učencev, ki bi jih revija lahko zanimala, jim vzbujala pozitiven odnos do naravoslovja in usmerjala njihovo kreativnost in energijo.

Marija Vencelj